

Katarzyna Maria Rodziewicz

ORCID: 0000-0003-3284-6513

UPJPII – Kraków

Spór o aborcję – stanowisko Jana Pawła II a poglądy Mary Anne Warren

Słowa kluczowe: życie, prawa człowieka, chrześcijaństwo, kobieta, ciąża
Keywords: life, human rights, christianity, woman, pregnancy

W dzisiejszych czasach zagadnienie aborcji stało się tematem budzącym wiele sporów, a nawet przyczyną różnych manifestacji w obliczu zmiany ustawodawstwa w Polsce. Celem niniejszego artykułu jest zestawienie dwóch różnych stanowisk wobec tej kwestii: Mary Anne Warren i Jana Pawła II.

Aborcja stanowi przedmiot zainteresowania prawników i etyków. Niewątpliwie jest zagadnieniem niezwykle kontrowersyjnym. Temat należy do bardzo ważnych, ponieważ dotyczy ludzkiego życia, stąd usuwanie ciąży nie jest sprawą prywatną. Aborcja jest kwestią poglądów osobistych i religijnych, jednak przede wszystkim jest kwestią moralności. Istnieje bowiem zasada moralna zakazująca zabijania. Można interpretować ją w sposób, który albo zakazuje aborcji, albo w ogóle jej do aborcji nie odnosi.

Obecnie nauka przyjmuje, że życie ludzkie zaczyna się w momencie poczęcia. W wyniku zapłodnienia (połączenia się plemnika z komórką jajową) powstaje w pełni genetycznie uformowany człowiek. Biomedyczny status embrionu (płodu) ludzkiego jest ściśle określony: należy on do gatunku ludzkiego. Zostało to potwierdzone przez genetykę molekularną¹. Nie można więc życia prenatalnego oddzielać od całości życia ludzkiego; należy je traktować jednakowo przed narodzeniem i po nim. Embrion, płód, noworodek, nie-

¹ Por. A. Zwoliński, *Krzywdzone dzieci. Zagrożenia współczesnego dzieciństwa*, Kraków 2012, s. 22–23.

mowlę, dziecko, dorosły, starzec to przecież określenie poszczególnych etapów ludzkiego rozwoju. Niezależnie od naukowego punktu widzenia aborcja jest jednak przedmiotem sporów politycznych i społecznych.

Dla celów prawniczych wyróżnia się aborcję terapeutyczną (wobec zagrożenia zdrowia lub życia matki), eugeniczną (w celu uniknięcia urodzenia się dziecka prawdopodobnie lub z pewnością obciążonego anomaliami genetycznymi), z przyczyn społecznych (które mogą być kryminalne – gdy ciąża to skutek gwałtu lub kazirodztwa, bytowe lub socjalne – w celu uniknięcia obciążeń przez kobietę) oraz aborcję na żądanie kobiety (wynik wolnej decyzji kobiety)².

Ludzie popierający aborcję podają za nią takie argumenty, jak: określona polityka populacyjna, niebezpieczeństwo dla zdrowia i życia kobiety ciężarnej, jej trudna sytuacja materialna, niechciana ciąża, lęk przed utratą urody, obawa przed napiętnowaniem w środowisku w przypadku nieślubnego dziecka oraz racje wysuwane przez feministki. Natomiast zwolennicy *pro-life* dysponują argumentacją: religijną, demograficzną, socjalną czy obyczajową³. Wśród zróżnicowanych poglądów ciekawe wydaje się przedstawienie refleksji na temat aborcji Jana Pawła II i Mary Anne Warren.

1. Krótka historia aborcji

Aborcja już od starożytności postrzegana była jako czyn haniebnny. W przysiędze Hipokratesa, składanej przez starożytnych lekarzy, znaleźć można wzmiankę: „Nikomu, nawet na żądanie, nie dam śmiertelnej trucizny, ani nikomu nie będę jej doradzał, podobnie też nie dam nigdy niewieście środka poronnego. W czystości i niewinności zachowam życie swoje i sztukę swoją”⁴.

W *Didache* (Nauce Dwunastu Apostołów), pochodzącej z początków II wieku, zawarta została zasada zakazująca zabijania płodu⁵.

W historii aborcji wyszczególnić można trzy epoki. W pierwszej, obejmującej czasy najdawniejsze, płód traktowano w sposób przedmiotowy. Postrzegany był jako część rodzinnego majątku i to rodzina decydowała o przerwaniu ciąży. Jeżeli poronienie zostało spowodowane działaniem osoby nienależącej do rodziny, stosowano kary podobne do kar za szkody majątkowe. Prawo

² Por. L. Niebrój, *U początków ludzkiego życia*, Kraków 1997, s. 71–73.

³ Por. R. Tokarczyk, *Prawa narodzin, życia i śmierci. Podstawy biojurysprudenji*, Kraków 2006, s. 195.

⁴ Przysięga Hipokratesa, http://www.oil.org.pl/xml/oil/oil50/tematy/prawo_oil/hipokr (dostęp: 20 grudnia 2020).

⁵ <http://www.katolik.pl/kontrola-urodzin-w-starozytnosci,1271,416,cz.html?s=2> (dostęp: 4 grudnia 2021).

rzymskie podkreślało władzę ojca rodziny – *pater familias* – jako pana życia i śmierci jego narodzonych i nienarodzonych dzieci. Płód traktowano jako część ciała matki, podległej władzy małżonka. Nikt nie wiązał wówczas kwestii aborcji z moralnością i prawem.

Epoka druga przyniosła wpływ religii judeochrześcijańskiej na etykę i prawo świeckie. Trwała od czasów powstania Biblii aż po wiek XVIII. Aborcja była wówczas oceniana negatywnie, uznawana za grzech i obwarowana zakazami prawnymi. Przełomem była konstytucja *Apostolicae Sedis* wydana przez papieża Piusa IX w roku 1869. Z treści dokumentu wynika, że należy chronić życie ludzkie od momentu poczęcia, nie wolno spędzać płodu, a czyn ten jest przestępstwem zagrożonym karą ekskomuniki. Trzeba przy tym zaznaczyć, że poglądy chrześcijańskie bezpośrednio wpływały na karalność aborcji w kulturach prawnych Zachodu.

Epoka trzecia rozpoczęła się na przełomie XVIII i XIX wieku i trwa do dziś. Nastąpiła w niej liberalizacja norm etycznych i prawnych w stosunku do aborcji. Podkreślano prawo kobiety do wyboru, nie bacząc na życie nienarodzonego dziecka. Francuski kodeks karny z roku 1792, a w ślad za nim kodeksy karne innych państw, zniósł karalność kobiety za spędzenie płodu, zachował natomiast karalność osób trzecich za wywołanie poronienia. W kodeksach karnych aborcja przez poronienie określana jest mianem przestępstwa pokrewnego zabójstwu, jednakże karana łagodniej. Na przełomie XIX i XX wieku rozwinął się ruch na rzecz świadomego macierzyństwa, propagujący edukację seksualną, stosowanie antykoncepcji i kontrolowanie urodzeń. Dostrzeżono, że karalność aborcji jest nieskuteczna ze względu na tzw. podziemie aborcyjne i turystykę aborcyjną. Wówczas niektóre środowiska zaczęły się domagać legalizacji aborcji⁶, co w wielu krajach nastąpiło w latach siedemdziesiątych XX wieku⁷.

Pierwszym państwem na świecie, które zalegalizowało przerywanie ciąży, był Związek Sowiecki za czasów Lenina (18 listopada 1920 roku). Drugim przywódcą, który podjął taką decyzję, był Adolf Hitler. W 1933 roku zezwolił na zabijanie nienarodzonych dzieci niemieckich, które miały wady wrodzone. 9 marca 1943 roku hitlerowcy wydali rozporządzenie zezwalające Polkom na nieograniczone żadnymi sankcjami zabijanie nienarodzonych dzieci polskich. Po wojnie anulowano je, przywracając polskie ustawodawstwo, chroniące życie dzieci poczętych. 27 kwietnia 1956 roku komuniści narzucili Polsce ustawę, która zezwalała na aborcję. Dopiero 7 stycznia 1993 roku została uchwalona

⁶ Por. R. Tokarczyk *Prawa narodzin, życia i śmierci*, dz. cyt., s. 196–197.

⁷ Por. A. Zwoliński, *Krzywdzone dzieci*, dz. cyt., s. 35.

ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, z której wynikało, że aborcja w Polsce jest zabroniona, poza trzema przypadkami: zagrożeniem życia lub zdrowia matki, nieodwracalnego i ciężkiego uszkodzenia płodu oraz gdy istnieje uzasadnione podejrzenie, że ciąża jest wynikiem czynu zabronionego⁸.

Zastanawiające, że polski ustawodawca nie przewiduje kary dla matki dziecka poczętego, która dopuszcza się bezprawnego przerwania ciąży⁹. Karę może ponieść lekarz dokonujący zabiegu, jednakże nie kobieta, która zleca wykonanie aborcji. Zasada ta wydaje się absurdalna.

22 października 2020 roku Trybunał Konstytucyjny, orzekając w pełnym składzie w sprawie pod sygn. K 1/20, stwierdził niezgodność przesłanki embriopatologicznej przerywania ciąży z Konstytucją RP. Trybunał uznał zatem, że legalizacja zabiegu przerywania ciąży w przypadku, gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu, nie znajduje konstytucyjnego uzasadnienia.

Omawiając skutki orzeczenia, Trybunał stwierdził, że ustawodawca ma prawo i obowiązek dostosować stan prawny do wydanego wyroku, w tym przeanalizować, czy obowiązujące rozwiązania prawne w zakresie wynikające z art. 71 ust. 2 Konstytucji prawa matki przed urodzeniem dziecka i po nim do szczególnej pomocy władz publicznych są w przypadku wyeliminowania przesłanki embriopatologicznej z systemu prawnego wystarczające. Ustawodawca nie może bowiem przenosić ciężaru związanego z wychowaniem dziecka ciężko i nieodwracalnie upośledzonego albo nieuleczalnie chorego jedynie na matkę, ponieważ w głównej mierze to na władzy publicznej i na całym społeczeństwie ciąży obowiązek troszczenia się o osoby znajdujące się w najtrudniejszych sytuacjach¹⁰.

⁸ Por. D. Sobolewska-Bielecka, *Każdy z nas był embrionem*, Sandomierz 2012, s. 7–9.

⁹ Por. Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U. z 1993 r., nr 17, poz. 78, z 1995 r., nr 66, poz. 334, z 1996 r., nr 139, poz. 646, z 1997 r., nr 141, poz. 943, nr 157, poz. 1040, z 1999 r., nr 5, poz. 32, z 2001 r., nr 154, poz. 1792), art. 149a. § 2, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19930170078&SessionID=3F612417E7B41E079117A367CA-61E445128458B4> (dostęp: 21 grudnia 2020).

¹⁰ Komunikat Trybunału Konstytucyjnego do sprawy pod sygn. K 1/20, <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/komunikaty-prasowe/komunikaty-po/art/11299-planowanie-rodziny-ochrona-plodu-ludzkiego-i-warunki-dopuszczalnosci-przerywania-ciazy> (dostęp: 21 grudnia 2020).

Decyzja Trybunału Konstytucyjnego była źródłem licznych protestów w całej Polsce¹¹. Jednak logiczne wydaje się, że legalizacja aborcji jest najgorszym z możliwych rozwiązań. Uważam, że jeśli kobieta chce usunąć ciążę, zrobi to – legalnie bądź nielegalnie. Nielegalne dokonywanie aborcji niesie ze sobą konsekwencje prawne. Zalegalizowanie czynu tak niegodziwego jak aborcja jest natomiast zupełnym absurdem. Państwo, które prawnie zezwala na uśmiercanie nienarodzonych dzieci, przyzwala na zbrodnię. Takie państwo wcale nie jest rozwinięte cywilizacyjnie. Jest barbarzyńskie i moralnie zacofane. Nielogiczne i niezasadne jest tłumaczenie, że kary za aborcję są nieskuteczne, dlatego powinna zostać zalegalizowana. To tak, jakby powiedzieć, że należy zalegalizować kradzież, bo kary są nieskuteczne. Skoro tak – być może trzeba je zaostrzyć.

We wstępie do Kodeksu Etyki Lekarskiej znajduje się Przyrzeczenie lekarskie, składane przez polskich lekarzy. Fragment dotyczący ochrony ludzkiego życia brzmi: „Przyrzekam: służyć życiu i zdrowiu ludzkiemu od chwili poczęcia”¹². Pojawia się pytanie, jak pogodzić tak podstawową zasadę lekarską z roszczeniami kobiet walczących o prawo do aborcji.

Przedstawiciele Trybunału Konstytucyjnego dali klarowny przekaz, że polskie prawo chroni życie. W rozdziale II Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej „Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela” zawarty jest artykuł 38. Brzmi następująco: „Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia”¹³. Tak więc polski obywatel ma prawo do życia, obowiązkiem państwa zaś jest ochrona tego prawa.

2. Spory o aborcję

Nie ulega wątpliwości, że w sporze dotyczącym usuwania ciąży należy przedstawić argumenty przemawiające zarówno za aborcją, jak i przeciw niej¹⁴. Źródłem poważnego konfliktu jest pytanie, kogo moralność chroni w pełni bądź kogo chroni w ogóle. Ludzie spierają się o to, czy płody podlegają pełnej ochronie ze strony moralności, jak i o to, czy w ogóle jej podlegają. Pomiędzy

¹¹ Strajk kobiet, <https://www.rmfm24.pl/raporty/raport-strajk-kobiet/news-wielotysieczne-blo-kady-w-calej-polsce-strajk-kobiet-protesto,nId,4816672> (dostęp: 21 grudnia 2020).

¹² Kodeks Etyki Lekarskiej, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/akty-korporacyjne/kodeks-etyki-lekarskiej-286454095>; (dostęp: 2 grudnia 2020).

¹³ Por. M. Kallas, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, rys historyczny i omówienie*, Warszawa 2001, art. 38.

¹⁴ Por. B. Gert, *Bioetyka. Ujęcie systematyczne*, Gdańsk 2009, s. 91–105.

tymi dwiema skrajnościami pojawiają się niemal wszystkie możliwe poglądy pośrednie.

Niektórzy sądzą, że płody podlegają ochronie moralnej, ale nie w pełni. Uważają, że jeśli trzeba wybierać pomiędzy życiem ciężarnej i życiem płodu, to przeważa pierwsza wartość. Twierdzą też, że płody są na tyle chronione przez moralność, iż dokonywanie aborcji jest niemoralne, chyba że jej niedokonanie spowodowałoby poważne utrudnienie lub zagrożenie życia kobiety. Zgodnie z tym poglądem, dokonanie aborcji jest niemoralne, jeśli pozostanie w ciąży jest dla kobiety jedynie niedogodne. Inni natomiast sądzą, że płód podlega równie silnej ochronie co ciężarna, a dokonywanie aborcji jest czynem w oczywisty sposób niemoralnym, chyba że niedokonanie jej z pewnością spowoduje śmierć kobiety. Zwolennicy całkowicie przeciwnego poglądu twierdzą, że płód nie podlega żadnej ochronie, z czego wynika, że nie jest czynem niemoralnym dokonanie przez kobietę aborcji jedynie dlatego, że nie chce ona być w danym momencie w ciąży, gdyż zepsułoby jej to np. wakacje.

Problem jest bardzo złożony. Sprawę komplikuje fakt, że różni ludzie sądzą, iż z moralnego punktu widzenia istotne jest to, w jakim stopniu rozwinięty jest płód. Niektórzy uważają, że zarodek na bardzo wczesnym etapie rozwoju wewnątrzmacicznego w ogóle nie podlega ochronie, mogą jednak sądzić, że podlega jej w pełni płód na końcowym etapie. Jedni twierdzą, że płód chroniony jest całkowicie w momencie osiągnięcia zdolności do życia po urodzeniu, inni, że dopiero wtedy, gdy jego mózg rozwinie się na tyle, że możliwe jest świadome życie. Istnieje również spór co do chwili, przed którą płód nie podlega żadnej ochronie.

Jan Paweł II i Mary Anne Warren to przedstawiciele dwóch skrajnie różnych stanowisk w sprawie aborcji, które chciałabym tutaj przedstawić.

2.1. Mary Anne Warren o aborcji

*On the moral and legal status of abortion*¹⁵ (O moralnym i prawnym statusie aborcji) to artykuł napisany przez Mary Anne Warren w latach siedemdziesiątych. Autorka uważa, że żaden płód nie należy do grupy w pełni chronionej, a płodów na wczesnym etapie rozwoju moralność w ogóle nie chroni. Według niej, spór o moralną dopuszczalność aborcji wynika z pomylenia osób w sensie istotnym z punktu widzenia moralności z osobami w sensie biologicznym. Twierdzi ona, że moralność chroni te pierwsze, natomiast drugie nie.

¹⁵ M.A. Warren, *On the moral and legal status of abortion*, „The Monist” 57 (1973), nr 1, s. 43–61.

Autorka uważa, że istoty mające cechy takie jak: świadomość, zdolność do rozumowania i rozumnego podejmowania decyzji, działanie z własnych pobudek, zdolność do językowego porozumiewania się z innymi, pojęcie „ja” i samoświadomość, są niewątpliwie osobami i członkami wspólnoty moralnej.

Sugeruję, że najbardziej kluczowymi cechami pojęcia osobowości czy człowieczeństwa w sensie moralnym są, z grubsza, następujące: 1. Świadomość (obiektów i zdarzeń zewnętrznych i/lub wewnętrznych wobec istoty), a w szczególności zdolność odczuwania bólu; 2. Rozumowanie (rozwinięta umiejętność rozwiązywania nowych i stosunkowo złożonych problemów); 3. Aktywność z własnej motywacji (aktywność względnie niezależna od genetycznej lub bezpośredniej kontroli zewnętrznej); 4. Zdolność do komunikowania wszelkimi środkami wiadomości o nieskończonej różnorodności typów, to znaczy nie tylko o nieograniczonej liczbie możliwych treści, ale na nieskończenie wiele możliwych tematów; 5. Obecność koncepcji siebie i samoświadomości, zarówno indywidualnej, jak i rasowej, lub obu¹⁶.

Według Warren, świadomość oraz zdolność do rozumowania i rozumnego podejmowania decyzji to cechy, które mogą wystarczyć, by uznać daną istotę za osobę, natomiast istota niemająca żadnej z nich nie może należeć do wspólnoty moralnej. Dochodzi do wniosku, że tak właśnie jest w przypadku płodu, i nawet płody w zaawansowanym stadium rozwoju odznaczają się tylko jedną z nich, co jej zdaniem jest niewystarczające¹⁷.

Trudno zgodzić się z listą cech podaną przez Mary Anne Warren. Na przykład zdolności językowego porozumienia się z innymi nie mają ludzie niemi oraz noworodki i niemowlęta. A jaką świadomość i zdolność rozumowania mają niepoczytalni, chorzy psychicznie, upośledzeni? Niewątpliwie są ludźmi, natomiast według przyjętego kryterium przynależności do wspólnoty moralnej pozbawieni zostaliby człowieczeństwa. Sam fakt stworzenia listy cech, które stanowią o tym, że dana istota jest osobą, wydaje się czymś niepojętym. Jeśli istota nie ma poszczególnych cech, według niektórych może być bezkarne uśmiercona. A przecież istnieje zasada moralna, w myśl której nie wolno

¹⁶ „I suggest that the traits which are most central to the concept of personhood, or humanity in the moral sense, are, very roughly, the following: 1. Consciousness (of objects and events external and/or internal to the being), and in particular the capacity to feel pain; 2. Reasoning (the developed capacity to solve new and relatively complex problems); 3. Self-motivated activity (activity which is relatively independent of either genetic or direct external control); 4. The capacity to communicate, by whatever means, messages of an indefinite variety of types, that is, not just with an indefinite number of possible contents, but on indefinitely many possible topics; 5. The presence of self-concepts, and self-awareness, either individual or racial, or both”; tamże, s. 55 (tłum. własne).

¹⁷ Por. tamże, s. 56–57.

zabijać. Wiadomo, że nowe życie rozpoczyna się w momencie zapłodnienia. Niezależnie od etapu rozwoju płodu mamy do czynienia z żywą istotą ludzką. Znajduje się ona w macicy kobiety. Kobieta niewątpliwie jest człowiekiem. Dziecko, które urodzi, również jest człowiekiem – w prenatalnej fazie życia. Aborcja ma zatem na celu uśmiercenie żywego, nienarodzonego dziecka. Warto zauważyć, że nienarodzone dzieci mają zdolność do odczuwania dotyku i bólu. Podczas aborcji doświadczają niewyobrażalnego cierpienia. Okazuje się jednak, że według niektórych, dziecko w prenatalnej fazie życia może być intencjonalnie, bezkarnie i okrutnie zabite.

2.2. Jan Paweł II o aborcji

Jan Paweł II uważa, że prawo do życia jest dla człowieka prawem najbardziej podstawowym. Rozumiane jako prawo do narodzenia, a potem do istnienia aż do naturalnej śmierci¹⁸. Legalizacja przerywania ciąży jest równoznaczna z daniem dorosłym ludziom uprawnienia do pozbawiania życia nienarodzonych, bezbronnych dzieci. Trudno wyobrazić sobie bardziej niesprawiedliwą sytuację niż przyzwolenie w autorytecie prawa stanowionego na zabijanie niewinnych istot ludzkich. Dobrze ukształtowane sumienie nakazuje bronić prawa do ludzkiego życia. W *Evangelium vitae* papież pisze:

Świadoma i dobrowolna decyzja pozbawienia życia niewinnej istoty ludzkiej jest zawsze złem z moralnego punktu widzenia i nigdy nie może być dozwolona ani jako cel, ani jako środek do dobrego celu. Jest to bowiem akt poważnego nieposłuszeństwa wobec prawa moralnego, co więcej, wobec samego Boga, jego twórcy i gwaranta; jest to akt sprzeczny z fundamentalnymi cnotami sprawiedliwości i miłości¹⁹.

Jan Paweł II jest świadomy tego, że niektóre środowiska ujmują tę sprawę w kategoriach prawa kobiety do wolnego wyboru wobec życia, które zostało poczęte w jej łonie. Wybór miałby polegać na urodzeniu dziecka lub uśmierceniu go. Dla papieża oczywiste jest, że nie może być mowy o prawie wyboru wtedy, gdy chodzi o jawne zło moralne, gdy chodzi o przykazanie Dekalogu: „Nie zabijaj!”. W swoim nauczaniu jednoznacznie stwierdził, że „ustawy, które dopuszczają bezpośrednie zabójstwo niewinnych istot ludzkich, poprzez przerywanie ciąży i eutanazję, pozostają w całkowitej i nieusuwalnej sprzeczności

¹⁸ Por. Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei. Jan Paweł II odpowiada na pytania Vittoria Messori*, Lublin 2006, s. 159–163.

¹⁹ Jan Paweł II, *Evangelium vitae* [dalej: EV], nr 57, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031995_evangelium-vitae.html#-1G (dostęp: 21 grudnia 2020).

z nienaruszalnym prawem do życia, właściwym wszystkim ludziom, i tym samym zaprzeczają równości wszystkich wobec prawa²⁰.

Jan Paweł II stanowczo sprzeciwia się aborcji. Nie jest jednak obojętny wobec losu kobiet, które niejednokrotnie stają się ofiarami męskiego egoizmu. Często mężczyzna, który ponosi współodpowiedzialność za poczęte nowe życie, uchyla się od swoich obowiązków.

Ludziom, którzy domagają się aborcji z przyczyn społecznych, czyli żądają rozwiązań nie prospołecznych, a przeciwnie, antyspołecznych, papież wskazuje rozsądną drogę. Odrzuca pozorną pomoc w postaci zabicia nienarodzonego dziecka, a zachęca do radykalnej solidarności z kobietą. Należy ją wspierać psychicznie oraz wskazywać wyjście z trudnej sytuacji finansowej²¹. Istnieje wiele instytucji wspierających kobiety w ciąży. Zaliczyć do nich należy domy samotnej matki, Centrum Służby Rodzinie czy Fundusz Ochrony Macierzyństwa. Należy odrzucić formułę *pro choice* (za wyborem) i odważnie opowiedzieć się za formułą *pro woman* (za kobietą). Niezależnie od tego, w jak trudnej sytuacji znalazłaby się kobieta, decyzja o aborcji byłaby dla niej decyzją najgorszą z możliwych. To ona zapłaciłaby największą cenę za zniszczenie swojego macierzyństwa. Zdecydowanie należy przyjąć dewizę: „Nie zabijać, a pozwolić żyć”. 14 czerwca 1999 roku w Łowiczu papież mówił: „Tu, z tego miejsca, zwracam się do wszystkich ojców i matek mojej Ojczyzny i całego świata, do wszystkich ludzi bez wyjątku: każdy człowiek poczęty w łonie matki ma prawo do życia!”²². Dziecko upośledzone, dziecko poczęte w wyniku gwałtu, dziecko ze związku kazirodczego, dziecko biednych lub bogatych rodziców, z rodziny wielodzietnej lub pierwsze, dziecko chciane bądź niechciane, planowane lub nie – każde ma prawo żyć.

Omawiając zjawisko aborcji, trzeba uwzględnić trzy bardzo ważne aspekty, które ściśle się ze sobą łączą: aspekt praw człowieka, moralności oraz duszpasterstwa. Chrześcijanin nie może pozostać obojętny w kwestii aborcji. Nie może pozwolić sobie na permissywizm, gdyż jest to prosta droga do deptania praw człowieka, niszczenia podstawowych wartości, w miejsce których buduje się cywilizację śmierci. Ludzie wierzący jednogłośnie powinni opowiedzieć się za cywilizacją życia.

Kościół nie wzywa do nieodpowiedzialnego mnożenia ludności. Oczywiście rzeczą jest, że musi być brany pod uwagę wskaźnik demograficzny danego państwa. Kościół zachęca do odpowiedzialnego rodzicielstwa i dojrzałości,

²⁰ Tamże, nr 72.

²¹ Por. Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei*, dz. cyt., s. 159–163.

²² Cyt. za: D. Sobolewska-Bielecka, *Każdy z nas był embrionem*, dz. cyt., s. 133.

proponując korzystanie z konsultacji udzielanych przez kościelne poradnie życia małżeńskiego. Jan Paweł II wskazuje poradnie jako miejsca, które krzewią religijne cnoty. Stwierdza również, że należy zwrócić się ku uczelniom. Według niego, trudno inaczej służyć sprawie odpowiedzialnego rodzicielstwa, jak ukazując jego podstawy etyczne i antropologiczne. Niezbędna jest w tej dziedzinie współpraca między duszpasterzami, biologami i lekarzami²³.

Bóg dla chrześcijan jest najwyższym prawodawcą, ponad prawem stanowionym. Słowa wypowiedziane przez Stwórcę na górze Synaj: „Nie zabijaj!” to jedno z fundamentalnych przykazań Dekalogu. Jan Paweł II twierdził, że „wszystko, co godzi w samo życie, jak wszelkiego rodzaju zabójstwa, ludobójstwa, spędzanie płodu, (...) i tym podobne sprawy i praktyki są czymś haniebnym; zakazając cywilizację ludzką, bardziej hańbią tych, którzy się ich dopuszczają, niż tych, którzy doznają krzywdy, i są jak najbardziej sprzeczne z ciężą należą Stwórcy”²⁴. Papież jednoznacznie potwierdzał wartość ludzkiego życia i bronił jego nienaruszalności. Apelowwał do wszystkich, by życie szanowali, bronili go i miłowali oraz służyli mu. Zaznaczał, że zwolennicy prawa do aborcji przyjęli wynaturzoną i nikczemną wizję ludzkiej wolności, która w rzeczywistości oznacza śmierć prawdziwej wolności: „Zaprawdę, zaprawdę, powiadam wam: Każdy, kto popełnia grzech, jest niewolnikiem grzechu” (J 8, 34)²⁵. Zdaniem Jana Pawła II,

przerwanie ciąży jest dla matki przeżyciem dramatycznym i bolesnym, ponieważ decyzja o pozbyciu się owocu poczęcia nie zostaje podjęta z racji czysto egoistycznych i dla wygody, ale w celu ratowania pewnych ważnych dóbr, takich jak własne zdrowie albo godziwy poziom życia innych członków rodziny. Czasem zachodzi obawa, że poczęte dziecko będzie musiało żyć w tak złych warunkach, iż lepiej się stanie, jeśli się nie narodzi. Jednakże wszystkie te i tym podobne racje, jakkolwiek poważne i dramatyczne, *nigdy nie mogą usprawiedliwić umyślnego pozbawienia życia niewinnej istoty ludzkiej*²⁶.

Przedstawiciele Kościoła twierdzą, że jeśli matka zdecydowałaby się ratować swoje życie kosztem życia dziecka, nie popełni czynu niemoralnego. To zasada tzw. podwójnego skutku. Wynika z niej, że człowiek zmuszony podjąć decyzję i mający do wyboru wyłącznie takie możliwości, z których w każdym przypadku wyniknie jakieś zło: albo śmierć matki i dziecka, albo śmierć dziecka, nie popełnia grzechu, jeśli wybiera zło mniejsze.

²³ Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei*, dz. cyt., s. 159–163.

²⁴ EV, nr 3.

²⁵ Por. EV, nr 20.

²⁶ Por. EV, nr 58.

Warto zauważyć, że Kościół podejmuje wiele działań mających na celu obronę życia. Zachęca wiernych do modlitwy w intencji nienarodzonych dzieci, natomiast osoby dopuszczające się aborcji wzywa do nawrócenia. Organizuje akcje promujące wartości rodzinne: czystość przedmałżeńską i szacunek dla życia. O grzechu aborcji przedstawiciele Kościoła mówią na kazaniach, konferencjach i szkolnych katechezach. Członkowie wspólnot katolickich rozprawdają plakaty i broszury dotyczące ochrony życia. Kościół poprzez liczne przedsięwzięcia wyraża sprzeciw wobec aborcji i zdecydowanie opowiada się za życiem.

Zakończenie

Spór na temat ciąży jest kontrowersyjny i bardzo złożony. Niewątpliwie aborcja, dotycząca niezwykle ważnej kwestii, jaką jest ludzkie życie, stanowi problem moralny. Z tego względu powinna być przedmiotem regulacji prawnych. Pomijając kwestie prawne i religijne, a patrząc jedynie przez pryzmat moralności, powszechny jest pogląd, że nie wolno zabijać – a jednak w przypadku nienarodzonych ta norma jest naginana i w wielu krajach przyzwala się na aborcję. Nauka dostarcza niepodważalnych dowodów na to, że aborcja to uśmiercenie żywej istoty ludzkiej. W obliczu tego faktu wszelkie argumenty zwolenników „prawa wyboru” tracą znaczenie.

Niezbywalne prawa osoby powinny być uznawane i szanowane przez społeczeństwa cywilne, a także przez władze polityczne. Nie zależą one od poszczególnych jednostek czy od rodziców, nie są przywilejem pochodzącym od społeczeństwa lub państwa. Tkwią w ludzkiej naturze i są ściśle powiązane z osobą na mocy aktu stwórczego, od którego bierze ona swój początek. Wśród tych fundamentalnych praw każdej istoty ludzkiej należy wymienić prawo do życia i integralności fizycznej od momentu poczęcia do śmierci. Jeśli prawo pozytywne pozbawia obrony pewną kategorię istot ludzkich, których ze swej natury powinno bronić, oznacza to, że zanegowana jest równość wszystkich wobec prawa. Jeśli władze państwowe nie chronią praw obywatela, zwłaszcza bezbronnego i słabego, zagrożone są podstawy praworządności tego państwa.

Treści zawarte w niniejszym artykule nie wyczerpują zagadnienia aborcji. Reasumując je, można stwierdzić, że usuwanie ciąży to negatywne zjawisko, które rodzi wiele kontrowersji. W świetle nauki jest zabiciem żywej, nienarodzonej istoty ludzkiej. Mimo istniejących zapisów prawnych dotyczących ochrony życia ludzkiego aborcja jest zalegalizowana w wielu krajach na świecie.

Bibliografia

- Appleby E., *50 pytań i odpowiedzi o aborcji*, tłum. A. Kozielska, Kraków 2004.
- Gert B., *Bioetyka. Ujęcie systematyczne*, Gdańsk 2009.
- Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei. Jan Paweł II odpowiada na pytania Vittoria Messoriego*, Lublin 2006.
- Kallas M., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, rys historyczny i omówienie*, Warszawa 2001.
- Kowalczyk A., *Syndrom poaborcyjny*, Kraków 2014.
- Niebrój L., *U początków ludzkiego życia*, Kraków 1997.
- Siemaszko A., *Granice tolerancji*, Warszawa 1993.
- Sobolewska-Bielecka D., *Każdy z nas był embrionem*, Sandomierz 2012.
- Tokarczyk R., *Prawa narodzin, życia i śmierci. Podstawy biojursprudencji*, Kraków 2006.
- Warren M.A., *On the moral and legal status of abortion*, „The Monist” 57 (1973), nr 1.
- Zwołński A., *Krzywdzone dzieci. Zagrożenia współczesnego dzieciństwa*, Kraków 2012.

Strony internetowe:

- Jan Paweł II, *Evangelium vitae*, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031995_evangelium-vitae.html#-1G (dostęp: 21 grudnia 2020).
- KATOLIK.pl – Portal katolicki dla wierzących, wątpiących i poszukujących, <http://www.katolik.pl/kontrola-urodzin-w-starozytosci,1271,416,cz.html?s=2> (dostęp: 4 grudnia 2020).
- Kodeks Etyki Lekarskiej, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/akty-korporacyjne/kodeks-etyki-lekarskiej-286454095> (dostęp: 20 grudnia 2020).
- Komunikat Trybunału Konstytucyjnego do sprawy pod sygn. K 1/20, <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/komunikaty-prasowe/komunikaty-po/art/11299-planowanie-rodziny-ochrona-plodu-ludzkiego-i-warunki-dopuszczalnosci-przerwywania-ciazy> (dostęp: 21 grudnia 2020).
- Przysięga Hipokratesa, http://www.oil.org.pl/xml/oil/oil50/tematy/prawo_oil/hipokr (dostęp: 20 grudnia 2020).
- Strajk kobiet, <https://www.rmf24.pl/raporty/raport-strajk-kobiet/news-wielotysieczne-blokady-w-calej-polsce-strajk-kobiet-protesto,nId,4816672> (dostęp: 21 grudnia 2020).
- Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U. z 1993 r., nr 17, poz. 78, z 1995 r., nr 66, poz. 334, z 1996 r., nr 139, poz. 646, z 1997 r., nr 141, poz. 943, nr 157, poz. 1040, z 1999 r., nr 5, poz. 32, z 2001 r., nr 154, poz. 1792), art. 149a. § 2, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19930170078&SessionID=3F612417E7B41E079117A367CA61E445128458B4> (dostęp: 21 grudnia 2020).
- Wytyczanie granic, <https://misyjne.pl/przerwa-artykul/wytyczanie-granic/> (dostęp: 21 grudnia 2020).

Streszczenie
Spór o aborcję – stanowisko Jana Pawła II
a poglądy Mary Anne Warren

W artykule zostały poruszone aspekty moralne i religijne oraz społeczne i naukowe dotyczące zjawiska aborcji, a także różne stanowiska w sporze o nią. Treści te nie wyczerpują zagadnienia przerywania ciąży. Jednakże w dużym stopniu udało się przedstawić i uzasadnić poglądy zwolenników i przeciwników aborcji, przywołując stanowiska Jana Pawła II i Mary Anne Warren.

Summary
The dispute over abortion – John Paul II's position
and the views of Mary Anne Warren

In the article I would like to show social and academic issues concerning the phenomenon of abortion. There are discussed moral and religious aspects. Different viewpoints in conflict about abortion were shown. The content of the article does not fully cover the issue of termination of pregnancy. However, to a large extent, it was possible to present and justify the positions of the supporters and opponents of abortion. I also showed John Paul II's and Mary Anne Warren's point of view on abortion.